

Projekt ma za zadanie przeprowadzenie gruntownych badań interdyscyplinarnych nad ważnym aspektem topografii unikatowego dla starożytnego Cypru miasta Nea Paphos, to jest nad lokalizacją miejsc kultu religijnego i siedzib władzy cywilno-wojskowej oraz determinującymi tę lokalizację czynnikami. Celem nadrzędnym natomiast jest próba określenia miejsca tradycji cypryjskiej w urbanistyce i życiu społeczno-religijnym wyspy okresu hellenistycznego i rzymskiego, czyli czasów, których kultura potocznie postrzegana jest jako *koiné*, tzn. „powszechna”. W wypadku Nea Paphos (dzisiejsza Paphos na południowo-zachodnim wybrzeżu Cypru) najbardziej diagnostycznymi miejscami dla przebadania tego zagadnienia są dwa naturalne wzniesienia, które można roboczo określić jako „akropole”: stanowisko Fabrika w północno-wschodniej części starożytnego miasta oraz Fanari w części zachodniej. Jaka zaś była faktyczna rola tych wzgórz w historii miasta i czy któreś z nich zasługuje na miano „akropolis” - pozostaje wyjaśnić w trakcie realizacji projektu.

Planowane badania będą miały charakter przede wszystkim prac terenowych, zarówno wykopalisk archeologicznych, jak i badań nie-inwazyjnych (tradycyjna prospekcja terenu, jak i wykorzystanie co najmniej jednej z powszechnie stosowanych metod geofizycznych). Będą one służyć zidentyfikowaniu wszelkich pozostałości budowli starożytnych oraz wykutych w naturalnej skale instalacji i urządzeń oraz wpisaniu ich następnie w plan starożytnego miasta. Prócz odtworzenia planu założeń architektonicznych zarówno na Fabrika, jak i na Fanari, także utworzenie bazy danych dla znalezisk ruchomych posłuży do ustalenia charakteru i przeznaczenia poszczególnych elementów zabudowy. Niezależnie od tego, badania studyjne obejmą opracowanie obiektów o wartości datującej, takich jak dokumenty epigraficzne, monety oraz fragmenty naczyń, zarówno ceramicznych, jak i szklanych. Należy pamiętać, że projekt uwzględnia okres kilku stuleci istnienia miasta (IV w. pne do II-IV w. ne), na przestrzeni których na obu stanowiskach mogły nastąpić istotne zmiany w charakterze zabudowy. Wymienione badania terenowe i studyjne będą poprzedzone szeroko pojętą kwerendą danych zawartych w dotychczasowej literaturze, w zbiorach muzealnych i w archiwum miejskim Paphos (konieczność prześledzenia zmian, jakie w ostatnim stuleciu mogły wpłynąć na dzisiejszy obraz Fabrika i Fanari). Końcowa synteza wyników badań będzie natomiast wymagać studiów komparatystycznych w zakresie urbanistyki hellenistycznej i rzymskiej we wschodniej części Morza Śródziemnego.

Proponowana tematyka badawcza została podjęta ze względu na fakt, że rola tradycji kultur lokalnych w ramach „powszechnej” kultury *koiné* jako temat wciąż nie wydaje się chętnie podejmowana. Przez długie lata nauka postrzegala Cypr jako „zaścianek” kultury greckiej, ignorując odmienne korzenie jego cywilizacji. Tymczasem miasto Nea Paphos zostało założone w niezwykle ciekawym momencie historycznym: prawdopodobnie między 320 a 310 r. pne, tuż po podboju Wschodu przez Aleksandra Macedońskiego. Do tego czasu, choć pod zwierzchnictwem perskich Achemenidów, Cypr składał się z kilku autonomicznych królestw. Fundatorem Nea Paphos był ostatni władca królestwa Paphos, Nikokles, który w świetle danych epigraficznych jawi się jako filhellen, ale również jako spadkobierca wielowiekowej lokalnej tradycji w sferze religii i obyczajów. Stwierdzenie, czy i na ile ta tradycja znajduje odbicie w wykorzystaniu najbardziej eminentnych punktów w planie miasta rzuci światło na kwestię adaptacji kultury Cypru do „powszechnej” kultury hellenistycznej, a trzeba tu podkreślić, że Nea Paphos jest jedynym miastem Cypru założonym na tzw. planie hippodamejskim („milyzyjskim”), wypracowanym w świecie klasycznej Grecji i jej kolonii małoazjatyckich.

Innym powodem podjęcia niniejszej tematyki jest fakt, że kierownik proponowanego projektu jest zaangażowana w badanie topografii Nea Paphos od wielu lat, kiedy to opublikowała pierwsze w nauce tezy na temat roli wzgórz Fabrika i Fanari w hellenistycznym planie miasta. Tezy te wymagają weryfikacji, która obecnie staje się możliwa dzięki nawiązaniu partnerskiej współpracy w ramach rzeczonoego projektu z Dr. Claire Balandier, która od kilku lat prowadzi wykopaliska na wzgórzu Fabrika. Bardziej gruntowne przebadanie Fabrika w ramach proponowanej współpracy i objęcie paralelnymi badaniami stanowiska Fanari, które nigdy nie było eksplorowane w sposób metodyczny, będzie obustronnie korzystne naukowo, stanowiąc wkład dla szerszych badań nad specyfiką kultury cypryjskiej zawartej między tradycją lewantyńską a silnymi wpływami Grecji.